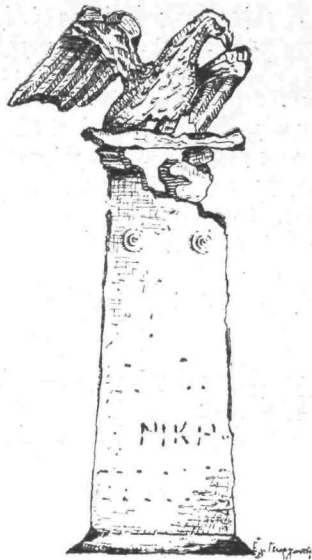

ἦσαν οἱ ἀπὸ μαρμάρου οἰωνοὶ τῆς ἤδη πραγμα-
τοποιηθείσης νίκης τῶν Ἑλλήνων.

ΤΙΜ. ΑΜΠΕΛΑΣ

Υ. Γ. Ἐν παρέμεινον ἐν Δαρίσῃ ἀκόμη καὶ
ἡτο δυνατὸν ν' ἀκουσθῇ ἡ εὐχή μου ἡ παρά-
κλησις, ἤθελον προτείνει εἰς τοὺς ἀρμοδίους οἵ-
τινες ἤθελαν ποτὲ σκεφθῇ περὶ οἰκοδομήσεως
Μουσείου ἐν Δαρίσῃ, ἢ εἰς ἐκείνους οἵτινες
ἤθελον ποτὲ ἀνεγείρει ἐν Δαρίσῃ τρόπαιον νί-
κης ἢ κενοτάφιον τῶν πεσόντων ἐν τῷ πολέμῳ,
να τοποθετήσωσιν ἐν περιόπτῳ θέσει αὐτῶν τὸν
ἀπὸ μαρμάρου τοῦτον οἰωνόν, τὰ οὕτω συνδυα-
σθέντα δύο θραύσματα τῶν δύο ἀναθηματικῶν
στηλῶν ἢ μνημείων, ἅτινα βλέπει τις εἰσερχό-
μενος εἰς τὸ ὑπαίθριον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον
τῆς, τοποθετημένα οὕτως:

Τ. Α.

Ὁ ἀπὸ μαρμάρου οἰωνός

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ἐκ μακρᾶς κριτικῆς μελέτης τοῦ κ.
Δ Καλογεροπούλου περὶ τοῦ ἐκλιπόντος
ποιητοῦ Στεφάνου Μαρτζώκη, δημοσιευ-
θείσης εἰς τὴν «Ποικίλῃν Στοάν» τοῦ
1899, ἀποσπῶμεν τὰς ἐξῆς περικοπὰς.)

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ ὑποστη-
ρίζει ὅτι ἡ ἀλήθεια ἥτις
εἶνε ἀντικείμενον ἐπιστή-
μης δὲν πρέπει νὰ εἶνε καὶ
ἀντικείμενον τῆς φιλολο-
γίας καὶ μάλιστα τῆς ποι-
ήσεως, ἥτις μόνον ἀντι-
κείμενον ἔχει τὸ καλόν.

Ἡ ποίησις τοῦ Μαρτζώκη ἀκολουθεῖ ἀντίθετον ὁδόν.
Ὡς ποιητὴς ἀναζητεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ἔχει ἄδι-
κον. Ἡ ποίησις δὲν πρέπει νὰ εἶνε αἰωνίως ἀερόστα-
τον πλήρες ἀφηρημένων ἐννοιῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ
καὶ ἔρμα. Καὶ αὐτὸ εἶνε ἡ ἀλήθεια.

Ὡς ἄνθρωπος, αἰσθάνεται ὁ ποιητὴς ὅλα τὰ πάθη
καὶ τὰ μίσθ ἅτινα κατατρώχουν τὸν αἰῶνα. Τὰ πάθη
αὐτὰ καὶ μίσθ, ἀφθόνως τὰ ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν
ποίησίν του, ἥς ἀποτελοῦν τὰ νεῦρα καὶ ἐνίοτε τὸν τε-
λικὸν σκοπόν. Δὲν τὰ ἐκφράζει ὁμως ἀπεριτρόφως·
τὰ ἐνδύει μὲ μίαν ἀκτιῖνα ἰδανικοῦ, ἥτις ἐπὶ μᾶλλον
ἀστράπτει ἐντὸς τοῦ μελανοῦ πλαισίου, μὲ τὸ ὅποῖον
περιζῶνει τὴνποίησίν του ἢ πραγματικότης. Καὶ οὕτω
ὁ ποιητὴς κατορθοῖ καὶ τὴν ἀλήθειαν νὰ περιελείη
εἰς τοὺς στίχους του καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειρον νὰ μὴ ἀπο-
ξενοῦται τῆς ἰδανικότητος.

... Ὁ Μαρτζώκης εἶνε ἐκλεκτικὸς ποιητὴς. Οὔτε
ρωμαντικὸς εἶνε, οὔτε μεταφυσικὸς, οὔτε συμβολιστής,

οὔτε πανθειστής. Εἶνε μόνον σκεπτικιστής. Ἐχει ἀν-
τίληψιν τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀποκρούει τὰς ὑπερβολὰς πά-
σης σχολῆς. Ἐγκολποῦται τὰς ἀνταυγείας τῶν, ὅχι τὰς
σκιᾶς. Οἱ στίχοι του ἔχουν ἄπειρον αἰσθημα ἀλλ' οὐχὶ
ἐκτεθηλυμένον, στροφὰς ρυθμικὰς, πτήσεις τολμηρὰς,
ιδέας ἐκφραστικὰς.

Παρὰ τῷ Μαρτζώκῃ δύο τινὰ ἐπέδρασαν. Ἡ με-
λέτη τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως, καὶ ἡ παρατήρησις ἡ μετὰ
τῆς θετικῆς προόδου συμβαδίζουσα. Ὁ Δάντης, ὁ Πε-
τράρχης, ὁ Ἀλφιέρης, ὁ Φώσκολος, ὁ Μαντζόνι, ὁ
Λεοπάρδος, ὁ Καρδούτσι — ἰδίως οὗτος, ὁ ἀναδείξας
τὸν νεοκλασικισμόν — πνεύματα ἐξόχως ποιητικὰ ἀλλὰ
καὶ ἐξόχως φιλελεύθερα τὸν ἐχειραγώγησαν· ἀλλ' ἡ
ἐπίδρασις τῶν δὲν εἶνε τοιαύτη, ὥστε νὰ καταντᾷ ἀ-
πλοῦς ἀντιγραφεύς. Δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι, ἐνιαχοῦ,
δὲν ἐκφράζει πρωτοτύπους ιδέας· ἀλλὰ τὸ ἐνδύμα εἶνε
νέον, ὥστε νὰ ἡμπορῇ νὰ καυχῇ ὅτι κάτι τι ἰδικόν
του παρήγαγε. Τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀνοιγόντας εἰς τὸ
πολὺ φῶς τῶν μεγάλων Ἰταλῶν ποιητῶν, ἐκούρασεν
ἡ δυστυχία, ἡ κοινωνικὴ κακία, ἡ ταπεινότης τῶν αἰ-
σθημάτων. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ συνήνηνσε πολλάκις.

... Ἡ λατρεία του πρὸς τὴν ἐπιστήμην τὸν ἀπεμά-
κρυνεν ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα. Καὶ ἔμεινεν ὡς
ὁ κύριος χαρακτηρισμὸς τῆς ποιήσεώς του ὁ κλασικι-
σμός. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἶνε πρὸς τούτοις καὶ σοσιαλι-
στής. Ζῇ καὶ εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ
εἰς τὴν σύγχρονον Δύσιν.

Ὁ Μαρτζώκης ἔγραψεν ἐμπνευσμένα ποιήματα καὶ
ἰδίως ὅταν ταῦτα πλησιάζουν περισσύτερον πρὸς τὸν
κλασικισμόν. Τὰ ποιήματά του φέρουν ἐνίοτε ἀτελείας
τινάς ὑπὸ ἐποψίν μορφῆς, ὡς λ. χ. ἐν τῇ γλωσσικῇ
ἐκφράσει, ἀλλ' ὁ ποιητὴς μὴ λησμονῶμεν ὅτι εἶνε Ἑ-
παναστάτης.

Αἱ Ballades—τὰ πρῶτα τοῦ ποιήματός τὰ σημει-
οῦντα κάποιαν ὑπεροχὴν—εἶνε τέλεια δείγματα τοῦ ἱ-

ταλισμοῦ. "Εγραψεν ὁμως ἀρχότερα ὑπέρτερα ποιήματα διακρινόμενα ἀλλὰ διὰ τὴν περιγραφικότητα, ἀλλὰ διὰ τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης, ὡς αἱ «Φλόγες», τὰ «Σονέτα», ἅτινα ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐν Ἑλλάδι γνωρίζει νὰ γράψῃ ἀπταιστώως, καὶ οἱ «Βάρβαροι στίχοι», οἱ ἔχοντες μέτρον ἀλλὰ στερούμενοι ρυθμοῦ, οὗς πρῶτος μετέφερε παρ' ἡμῶν ἐκ τῆς Ἱταλικῆς ποιήσεως. Ἡ ποιησὶς του ἐν γένει συνδέει τὴν μελιχρὰν ἀμφιλόκην τοῦ ρομαντισμοῦ μὲ τὸ ἐπιβόλλον λυκαυγὲς τῆς ἐπιστήμης.

... Τὸν Μαρτζώκην χαρακτηρίζω μὲ μίαν λέξιν: Ἀντάρτης. Ὑπέστη στερήσεις—καὶ ἔγεινεν ἀντάρτης κατὰ τῆς πλουτοκρατίας.

Εἶδε τὰς προόδους τοῦ πολιτισμοῦ—καὶ ἔγεινεν ἀντάρτης τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸν ἐδασάνισεν ἡ γυνή—καὶ ἔγεινεν ἀντάρτης κατὰ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ κάλλους. Ἀντάρτης καὶ ὅταν ἀκόμη θρηνεῖ νεκροὺς φίλους, ἀντάρτης ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, ἀντάρτης κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἐθιμοτυπιῶν. Ἀλλ' ἂν τρέφῃ μίσος ἀπὸ χαρακτήρος πρὸς ὅ,τι ψευδὲς καὶ παράχρδον, αἱ ποιήσεις του ὁμως ἔχουν μίαν γαλήνιον ἀρρενωπότητα, ἐπιδιδόσκουν τὴν ἀπλοποίησιν φίλο-σσοικῶν ἰδεῶν.

"Ὅπως ὁ Καμόνης παλαιῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκράτει μὲ ὑψωμένην τὴν χεῖρα ποιήματός, οὕτω καὶ ὁ Μαρτζώκης κινδυνεύων νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν κοινωνικὴν τρικυμίαν κρατεῖ πάντοτε ὑψηλὰ ἐν ἰδανικόν.

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΛΟΓΙΟΙ ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Εἰς τὸ δοκίμιον ἐπὶ τῇ Εἰκοσπενταετηρίδι τοῦ ποιητοῦ Μαρτζώκη γεῖμα, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν νέων ποιητῶν μαθητῶν του περιέφερον εἰς τοὺς διαιτημόνας καλλιτεχνικὸν λεύκωμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔγραψαν προχεῖρως τὴν γνώμην των περὶ τοῦ ποιητοῦ—μᾶλλον συγχαριτηρίους ἐκδηλώσεις ἐκτιμήσεως. Ἐξ αὐτῶν, παραθέτομεν τὰς μᾶλλον χαρακτηριστικάς.

❧ ❧ ❧ ❧

«Σκέψις, πόνος καὶ εὐγένεια πάθους».

Αὐτὸ εἶνε τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Στεφάνου Μαρτζώκη.

Χαρίλαος Παπαντωνίου

Ἐτραγουδεῖτε τὸν πόνο καὶ μὲς ἐγλύκανε τὴ ζωὴ.

Ἡλ. Βουτιεριδης

Onorate il poeta!

Ἀρ. Καμπάνης

Λίγες εἶνε ἡ στιγμὲς ποῦ συνήντητα τὴν εὐτυχία. Μιὰ ἀπὸ τῆς λίγης αὐτῆς καὶ ἡ στιγμὲς ποῦ μοῦ ἐχώρισαν τὰ ποιήματά σου.

Θεόδ. Συναδινός

Ἡ ἱστορία τῶν Νεοελληνικῶν γραμμάτων μὲ

στοργὴν θὰ περιβάλλῃ τὸ ὄνομα τοῦ Στεφάνου Μαρτζώκη.

Δ. Ι. Καλογερόπουλος

Ὡμώρφηδες τὸν Πόνο μὲ τὸ ὑπέροχο τραγοῦδι σου.

Κ. Ν. Κωνσταντινίδης

Γιὰ σένα ἀνεπιτήδευτε, ἀγνέ, εὐγενικὲ Δάσκαλε, τῆς πρὸ θεοῦ μου εὐχῆς καὶ τῇ πρὸ μεγάλη μου ἀφοσίωσι στοῦ ὥρατο σου τὸ ἔργο.

Ν. Καρβούνης

Ἀπεθέωσες τὸν Πόνο καὶ τὸν προσκυνήσαμε μὲ τὴν εὐλάβεια πιτῶν του καὶ οἱ ὀπιμισταί.

Ρώμος Φιλόρας

Ἡ ἀγάπη τῶν θαυμαστῶν σου ἄς παρηγορήσῃ τοὺς πόνους τῆς ζωῆς σου· ὅσῳ γιὰ τὸ ἔργο σου, μορφεῖς ἄφοβα νὰ τὸ ἐμπιστευθῇς στὴν ὑστεροφημία.

Μαρίνος Σιγούρος

Οἱ στίχοι σου εἶνε ἐκεῖνοι ποῦ μοῦ ἐσυντρόφευσαν τὴν νεανικὴν μου ἡλικίαν.

Ν. Σπεράντζας

Τιμὴ μου ποῦ βρέθηκα σ' ἓνα τέτοιο γεῦμα, γεμῖτο νειάτα. Εἶνε ἓνα φαινόμενον πῶς ἡ νέα γενεὰ γιόρτασεν ἓνα τιμημένο παλῆό της Δάσκαλο καὶ ποιητὴ. Τὸ βρῖσκω χαρμόσυνη ἐλπίδα καὶ γιὰ τὴ διαγωγὴ της καὶ γιὰ τὴ τέχνη της.

Ζαχ. Α. Παπαντωνίου

Ἀπάνω ἀπ' ὅλα οἱ νέοι ἄς ἀγαπήσουν τὴν εἰλικρίνειαν σου καὶ τὴν Ἀγάπην σου στὴν ἀλήθειαν. Ἐπεὶ θὰ ἰδοῦν τὸ Φῶς. Ἀξίζει κανεὶς νὰ γείνῃ δημιουργός, ἀφοῦ πρῶτα γείνῃ ἀγωνιστής.

Μ. Παπαστρατηγάκης

Προτοῦ σὲ γνωρίσω ὡς ἄνθρωπο, σὲ γνώρισα ὡς ποιητὴ καὶ σὲ θαύματα· σὲ γνώρισα ὡς ἄνθρωπο καὶ σὲ λάτρεψα· στὸν ποιητὴ ὁ θαυμασμός μου, στὸν ἄνθρωπο ἡ λατρεία μου.

Κώστας Δελακοβίας

Σκλάβος τοῦ ἔργου σου, μεγαλόκαρδε ποιητὴ!

Μ. Ροδάς

ΓΥΡΩ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ

ΔΕΝ πρόκειται νὰ κρίνω τὸ ἔργον τοῦ Μαρτζώκη· ἴσως θὰ μοῦ ἦτο πολὺ καὶ νὰ τολμοῦσα· θὰ προσπαθῶ μόνον νὰ ἀναφέρω μερικὰ του ἀνέκδοτα καὶ νὰ ἀποκρυσταλλώσω μερικὰς σκέψεις του, μὲ τὴν ἰδέαν πῶς μ' αὐτὸ εὐκολύνω κάπως τὸ ἔργον του τὸν κριτικὸν τοῦ μέλλοντος, ποῦ θὰ εἶναι καὶ βιογράφος καὶ ψυχολόγος του συγχρόνου.

* Ὁ Μαρτζώκης ἦτο ὁ ἄνθρωπος τῶν μεγάλων παθῶν. Ὁ ἔρως στὰ νεανικά του χρόνια τοῦ ἦτο πάθος ἀφοῦ, ὅπως στήν «Αὐτοβιογραφία του» λέγει κάποτε ἐπεχείρησε ν' αὐτοκτονήσῃ γιὰ μιὰ του ἀγάπην καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του γράμμα ὀλόκληρο σὲ μιὰ ἐρωμένη του. Πάθος τοῦ ἦτο καὶ ἡ φυ-